

tanszöveg. Azaz – befejezve a könyv ilyen-olyan oktatás-technológiai megfontolásokból célirányosan megfogalmazott szövegeinek bírálatát, annak a félelmünknek adhatunk kifejezést, amelyet már Nagy László lovacskája is elsírt 1963-ban: „lényemet édesre kurvította/dödögéstek cukros zenéje”.

Hasznos és jó könyv az az antológia. Én gyakran szegem meg segítségével a *Tantervet*. Rosszkezdű napjaimbam, amikor nincs erőm a kötelező tananyag megcsócsálásához, beviszem óráimra, s olvasunk belőle verset, elbeszélést, képet. Tehát hézagpótló műként alkalmazom. Igaz feljavítottam az antológiát. A tanári szabadság szellemében egy fekete filctollal áthúztam benne minden szöveget, ami a világ esztétikai birtokbavételét késettetheti. Megtehettem, hiszen én vagyok a 20. századi magyar magyartanárok legkiemelkedőbb egyénisége. Nagyobb, mint Cassius Clay. Elhíhetik, a feleségem mondta. Egyébként Farkas Árpádhoz is hasonlítok [341. lap]: „A versvégi csattanók mögött szenvedélyesen áll ő maga, hirdető, hogy az ember nem hagyhatja el magát.” Látják, a recenzióvégi csattanó mögül én még ki is merem lépni! Nem állva hirdetem a jelszavakat, menetelek. A magyar oktatásügy tarkabarka seregében. Szenvédélyesen.

DIPPOLD PÁL

VÁLASZ CSONKA FERENCNEK*

Az Irodalomtörténet 1984/3. számában Csonka Ferenc *Csapodi Csaba: A Janus Pannonius-szöveghagyomány* címmel közleményt jelentetett meg. Sajnos a közlemény címe és tartalma egyáltalán nem felel meg egymásnak. Csonka ugyanis magáról a művemről mindössze 6 sort ír, nem fog-

* Szívesen adunk helyet mind a kritikának, mind a szerző válaszána, de a felmerülő filológiai kérdések további vitátását nem tartjuk feladatunknak. (A szerk.)

lalkozik tartalmával, eredményeivel vagy eredménytelenségével, megállapításaival, hanem pusztán a könyv egyetlen, 15 lapnyi fejezetéhez fűz kritikai megjegyzéseket, tehát még itt sem a fejezet egészéről ír. Az a fejezet ez, amelyben első ismertetését adtam az úgynevezett Sevilla II. kódexnek, összevetve a legbővebb tartalmú Bécsi Kódexszel s természetesen nem a kódex kritikai kiadását adtam. Magam sem tekintettem ezzel a Sevilla II. kódex „feldolgozását” „elvégzettnek”, mint Csonka hiányolja. A közlemény helyes címe tehát ez lett volna: Adalékok vagy Hozzászólás a Sevilla II. kódex néhány problémájához, vagy néhány olvasatához.

Ami mármost a kifogásokat illeti, azok közül egyeseket valóban elfogadok. Több szem többet lát és egy sokszor nehezen olvasható, humanistica cursivával leírt gyűjteményből (nem végleges szövegű kódex!) kiemelt egyes szavakban az első közlő olvasataiban már könnyebb korrekciókat végrehajtani. Vannak azután olyan olvasatok, amelyek továbbra is vitathatók. Csonka Ferenc kifogásai közt azonban egész csokrot lehet összegyűjteni azokból, amik nyilvánvalóan nála hibásak. Ilyenek:

Az első Ioannis szó kezdőbetűjét szerintem nem J-nek, hanem I-nek kell olvasni. Hogy a „törölve” nem a megelőző, hanem értelemszerűen, folyamatosan olvasva a következő szóra vonatkozik, az szerintem teljesen világos, ugyanígy van írva a következő „törölt szó” is. A „silvarum” nem a margóra írt helyesbítés, hanem a szöveg folyamatossága miatt szorult csak erre, a megfelelő helyre.

Azt valóban elismerem, hogy egy-két helyen önkényesen javítottam a címben nyilvánvaló, jelentéktelen helyesíráshibákat (nem a szövegben), tehát „epithaphium” és „epithaphium” helyett „epitaphium”-ot írtam.

[18.] Ha Csonka F. hibáztatja és kijavítja, hogy a Q betűt természetesen feloldottam Quinqueecclesiensisnek, akkor ő meg miért oldotta fel ugyanebben a címben a „Rmi dni”-t Reverendissimi domininak, – ahogy én is? A „Frideico” után pedig tévesen tesz felkiáltójelet, mert rövidítésjel van.

[26.] Nem tévedés, hogy „cím nélkül”, mert cím valóban nincs, csak annyi, hogy „Aliud”, tehát más vers. Az „aLi” pedig egyáltalán nincs ott.

[40.] Pontosán úgy van, ahogy én írom. Csonka tévesen írja, hogy a B Ep. I. 86 alatt „In Grillum” olvasható. Ilyenre csak Teleki javította a címet közlésében. A Bécsi Kódex tévesen „Gallus”-t ír.

[141.] Csonka tévesen közli felkiáltójellel a „Stphanum”-ot és tévesen mondja, hogy ugyanígy olvasható az 1. és 6. sorban. Éppen az 1. és 6. sor „Stphanus”-a fölött világosan látható a rövidítésjel s éppen ezen az alapon kell a kivételesen maiuscula betűkkel írt cím „Stphanus”-át is szabályszerűen feloldani. Tudniillik itt azért nincs rövidítésjel, mert kódexekben a maiuscula betűk fölött általában nem alkalmaztak rövidítésjelet.

De térjünk rá a „Rossz olvasat” csoport néhány tagjára is.

[1.] Legfeljebb kihagyás, de nem rossz olvasat az, hogy nem jegyeztem meg, hogy itt a margón a szó javítása olvasható.

[6.] Nemcsak az első 58 sor van áthúzva, hanem – egyre vékonyodva – az egész oldal, tehát a 70 sor a helyes.

[8.] Nálam helyesen van „Vbi zephyrii spirent”, Csonka tévesen javítja „ubi zephyrii sospirent”-re.

[12]. Miért lenne „rossz olvasat”, hogy a „Nec” nem az első hanem a második sorban van. Ez legfeljebb sajtóhiba vagy elírás.

[68.] Nem tudom, miért kellene „Sokkal tisztább, eligazítottabb” megjegyzéssel „rossz olvasatnak” nevezni azt, ha Csonka – szerintem teljesen fölöslegesen – beszúr még egy szót?

Ami az „Ismeretlen versek” közül az elsőt illeti, továbbra is ismeretlennek nevezném, mert – némi szövegeltérések mellett – más a címzettje, mint a hasonló szövegű, ismert másik versnek. Itt tehát valószínűleg egy érdekes esetről van szó, arról, hogy Janus ugyanazt a verset két címzettnek is szánta. (Ugyanez az eset kódexekkel kapcsolatban humanisták jól ismert eljárása volt!)

A töredékeknél nem fogadhatom el a „Lauram” olvasatot. Lehet, hogy a másoló hibájából ugyan, de világosan „Leurem” olvasható. A „titum” világosan „totum”. (Az első sorban a valóban „Titum” másként van írva.) A „Pro-lare” nem hibás olvasat, Csonka is így közli, legfeljebb a felkiáltójel elhagyását lehet kifogásolni. A „cinnamomi” olvasatot nem tudom elfogadni, mert vagy cinnamumi-nak kellene lennie vagy görögösen cinnamoni-nak. Továbbra is inkább a „ionianum” olvasatot tartom jobbnak, mint a „iouianum”-ot.

De nem folytatom, kár a helyért. Csak még annyit, hogy Csonka az autográfia kérdésében elfoglalt ellentétes álláspontját meg sem kísérli paleográfiai érvekkel bizonyítani. Márpedig ilyen kérdésekben pusztán tartalmi szempontokat alkalmazni nem elegendő.

Végül még egy kérdést. Mi értelme volt Csonka Ferenc egész közleményének, amely sem munkám megismertetéséhez, sem az egykori Janus kritikai kiadás előbbreviteléhez egy lépéssel sem visz közelebb? Hiszen Csonka olvasatai közt is vannak hibásak, s egy kritikai kiadó nem is egyikünk vagy másikunk néhány szava, hanem a teljes kézirat felhasználásával fog dolgozni.

CSAPODI CSABA